

Nr 76.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

(3:e avd.)

Statens utlåningsfonder.

1:o) **Statens bosättningslånefond.** Kungl. Maj:t har i propositionen nr 1 beträffande kapitalbudgeten (bilaga 26, punkt 2, s. 1 och 2 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 4 januari 1952) föreslagit riksdagen att till Statens bosättningslånefond för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor.

Till bosättningslånefonden ha hittills anvisats anslag å tillhopa 54 100 100 kronor. Den 30 juni 1951 disponibla medel uppgingo — frånräknat verkställda avskrivningar — till 6 800 000 kronor.

Departementschefen anmäler, att Kungl. Maj:t den 21 december 1951 uppdragit åt socialstyrelsen att företaga en översyn av bestämmelserna angående statens bosättningslån samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vartill översynen kan föranleda. Förslag med anledning av översynen beräknas icke kunna föreläggas 1952 års riksdag. Å bosättningslånefonden disponibla medel anses väl förslå att täcka medelsbehovet under nästa budgetår. Av praktiska skäl föreslås emellertid att ett formellt belopp av 100 kronor anvisas.

Riksdagens revisorer ha under § 8 i sin år 1951 avgivna berättelse anfört i huvudsak följande.

Befolkningskommissionen angav på sin tid främst två argument till förmån för stöd åt bosättningen genom statliga åtgärder. Dels ansågs äktenskapsfrekvensen i landet relativt låg och äktenskapsåldern hög, varför det ur befolkningspolitisk synpunkt framstode som i hög grad önskvärt att främja tidiga äktenskap. De unga borde därför hjälpas att sätta bo redan innan de hunnit genom egna besparingar åstadkomma de medel, som här för erfordrades. Dels betraktades den avbetalningshandel med möbler och andra bosättningsföremål, som allmänt förekomme, såsom en i vissa avseenden osund företeelse, vilken borde motverkas, varför en direkt kreditgivning

till dem, som stode i begrepp att sätta bo, framstode som en rationalisering på detta område.

Även om det torde få anses sannolikt, att bosättningslånen i varje fall icke på ett avgörande sätt kunnat påverka den befolkningspolitiska utvecklingen i gynnsam riktning eller begränsa avbetalningshandeln, torde enligt vad erfarenheten givit vid handen lånen ur andra synpunkter fått stor betydelse. Tyngdpunkten i fråga om lånens betydelse synes sålunda ha förskjutits, varigenom rent sociala motiv kommit att mer träda i förgrunden. Särskilt uppgivas sålunda lånen ha fått betydelse i fall, då barn funnits eller väntats, för att legalisera en förbindelse, som sannolikt eljest icke skulle ha föranlett äktenskap. I ifrågavarande fall ha därför sociala bidrag, vilka skulle ha utgått i annan ordning, kunnat undvikas. Enligt uttalande från riksbankshåll är lånens betydelse i dessa fall så stor, att enbart på dessa grunder låneverksamheten bör vara förtjänt av fortsatt stöd. Då det icke kan anses uteslutet, att den förskjutning, som sålunda i viss mån kan sägas ha inträffat i fråga om bosättningslånerörelsens ursprungliga målsättning, bör föranleda en översyn av bestämmelserna i något avseende, förut-sätta revisorerna, att fullmäktige i riksbanken med uppmärksamhet följa utvecklingen samt taga de initiativ, som kunna befinnas påkallade.

Den av riksbankskontoren tillämpade praxis vid låneansökningarnas prövning och bedömande synes växla starkt mellan olika delar av landet. Avslagsprocenten varierar sålunda i avseende å 1950 års låneansökningar mellan högst 20,9 procent i ett distrikt och lägst 3,5 procent i ett annat. Bifallna ansökningar per 100 ingångna äktenskap utgjorde högst 26 procent och lägst 11 procent. Även de genomsnittligt beviljade lånebeloppen per lån under år 1950 varierade starkt mellan högst 1 755 kronor och lägst 1 418 kronor.

Även om en viss divergens i tillämpningen kan anses motiverad med hänsyn till förefintligheten av rent regionala olikheter, såsom distriktens olika inkomstförhållanden, struktur m. m., förefalla dock i här föreliggande fall oregelbundenheterna alltför stora för att förklaras enbart av sådana faktorer. Även lånebeloppets storlek synes avvägas efter olika principer. Med hänsyn till lånens utpräglat sociala karaktär är det givetvis angeläget, att en mera enhetlig bedömning av låneansökningarna kommer till stånd. Revisorerna föreslå därför, att fullmäktige ägna särskild uppmärksamhet åt ifrågavarande spørsmål samt efter utredning uppta till närmare övervägande, huruvida en översyn av gällande tillämpningsföreskrifter eller utfärdande av ytterligare sådana kan befinnas erforderlig.

En närmare undersökning av lånerörelsen i vad gäller låneförlusterna utvisar, att intill den 1 juni 1951 avskrivits eller efterskänkts sammanlagt 1 524 bosättningslån till ett lånebelopp av 910 000 kronor. I förhållande till lånerörelsens totala omslutning uppgå de hittillsvarande låneförlusterna endast till ca 0,6 procent. Å andra sidan konstateras, att antalet eftersläpande lån, vilka enligt rent bankmässiga bedömningsgrunder i många fall vore att anses som uppenbart nödlidande, är relativt betydande.

Enligt vad som uppgivits föranledas eftersläpningarna huvudsakligen av sjukdom och påkommet ekonomiskt trångmål men även vid ett stort antal lån av tredska och ovilja hos låntagarna att fullgöra betalningsförpliktelserna. Icke minst med hänsyn till de betydande kostnader och arbete, som för riksbanken äro förenade med skötseln av dessa lån, synes det angeläget att gentemot berörda låntagare effektiva indrivningsmöjligheter beredas. Revisorerna erinra i detta sammanhang om att då ifrågavarande spørsmål år 1946 prövades av riksdagen, statsutskottet uttalade att frågan vilka indrivningsåtgärder som lämpligen borde vidtagas för erhållande av ett bättre indrivningsresultat förtjänade att närmare övervägas. Det synes revisorerna

angeläget, att den ifrågasatta undersökningen med det snaraste kommer till stånd.

Erfarenheten har visat, att bosättningslånen för flertalet låntagare med tiden icke kommit att förslå för bosättningen, varför i den mån egna medel icke funnits att tillgå skuldsättning vid sidan av lånen kommit till stånd. Följden härav synes ha blivit, att bosättningslånen i stället för att såsom avsikten varit ersätta det privata avbetalningslånet i ifrågavarande fall kommit att utgöra handpenning enligt avbetalningskontraktet. Vid inträffade betalningssvårigheter har det sedermera visat sig, att möbelhandlaren i enlighet med avbetalningskontraktets bestämmelser återtagit bosättningsföremålen, varvid bosättningslånet kommit i efterhand. En sådan användning av bosättningslånen synes revisorerna icke stå i god överensstämmelse med lånens syfte. Revisorerna framhålla därför angelägenheten av att garantier skapas för att i sådana fall sammanblandning icke sker av bosättningslånen och skuldsättning vid sidan därom, utan användningen av lånen klart särskiljes från avbetalningskontrakten.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag har utskottet till behandling förehaft jämväl två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Johannesson* och *Bergman* (I: 78) samt den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Ronneby *m. fl.* (II: 117), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att bosättningslånen maximibelopp höjes till 3 000 kronor och att räntan på lånen fastställs till 3 %.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina förslag, får utskottet hänvisa till motionen II: 117.

Utskottet. Den av riksdagens revisorer lämnade redogörelsen visar bl. a., att bosättningslånen för flertalet låntagare med tiden icke kommit att förslå för bosättningen. Revisorerna ha vidare funnit, att bosättningslånen i stället för att såsom avsikten varit ersätta privata avbetalningslån för bosättningen i många fall kommit att utgöra handpenning enligt avbetalningskontrakt. Vad revisorerna sålunda och i övrigt anfört finner utskottet vara av den vikt, att det bör beaktas vid den översyn av bestämmelserna rörande bosättningslånen, som socialstyrelsen erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa.

I viss anslutning till revisorernas uttalande yrkas i motionerna I: 78 och II: 117, att bosättningslånen maximibelopp skall höjas från 2 000 till 3 000 kronor och att räntan å lånen skall sänkas från 4 till 3 procent. Med hänsyn till penningvärdets förändringar sedan nuvarande maximigräns för bosättningslånen fastställdes finner utskottet skäl tala för en viss höjning av lånebeloppen. På grund av att frågan redan är föremål för utredning anser dock utskottet att slutlig ställning icke nu bör tagas till motionärernas yrkanden.

Mot beräkningen av medelsbehovet under anslaget har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) till *Statens bosättningslånefond* för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 100 kronor;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört i anledning av riksdagens revisorers ifrågavarande uttalande samt motionerna I: 78 och II: 117.

Fonden för låneunderstöd.

2:o) **Lån till bostadsförbättringsverksamhet.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 3) hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att av det senast för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till Lån till bostadsförbättringsverksamhet ett belopp av högst 200 000 kronor må disponeras under budgetåret 1952/53.

3:o) **Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 7, s. 4 och 5), vilket innebär en anslagshöjning med 1 500 000 kronor i anledning av att byggnadskvoten för allmänna samlingslokaler ökats, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler* för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor.

Fonden för förlag till statsverket.

4:o) **Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten.** Kungl. Maj:t har (punkt 8, s. 5—8) föreslagit riksdagen att till Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

På grund av en avsevärd kvantitativ omsättningsökning samt betydande prisstegringar på de varor, som inköpas av centraldepån, ha svårigheter uppstått att få förlagskapitalet att räcka till. Ehuru centraldepåns verksamhet f. n. är endast provisoriskt reglerad och frågan om den framtida organisationen kommer att upptagas till prövning, anses en förstärkning av förlagskapitalet motiverad med hänsyn till verksamhetens betydelse för de blinda hantverkarna. Departementschefen kan dock icke tillstyrka, att förlagskapitalet tills vidare ökas med större belopp än 100 000 kronor, vilket belopp bör anvisas på riksstaten för nästa budgetår. Den fortsatta utvecklingen anses böra bli avgörande för frågan huruvida ytterligare förstärkning måste ske.

Å riksstaten för budgetåret 1949/50 anvisades till förlagskapital åt centraldepån ett investeringsanslag av 72 000 kronor, vilket anslag avsågs till täckande av viss uppkommen förlust. Formellt redovisas på grund härav för

centraldepån ett förlagskapital av 612 000 kronor, medan reellt endast ett belopp av 540 000 kronor står till förfogande. Med hänsyn härtill och då ifrågavarande förlust icke lämpligen anses kunna täckas på annat sätt, föreslås att beloppet avskrivs. Därest riksdagen icke gör erinran däremot, torde detta få ske genom anlåtande av fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Utskottet, som avlagt besök vid centraldepån, vill understryka behovet av att frågan om verksamhetens framtida organisation upptages till prövning. I avvaktan på att verksamheten slutligt regleras har utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag att förlagskapitalet skall ökas med 100 000 kronor. Icke heller vill utskottet motsätta sig förslaget, att det tidigare anvisade investeringsanslaget av 72 000 kronor skall avskrivs genom anlåtande av fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Förlagskapital åt centraldepån för blindas arbeten* för budgetåret 1952/53 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

Uppskjutna frågor.

5:o) Utskottet kommer framdeles att avgiva utlåtande i fråga om nedannämnda av Kungl. Maj:t under följande punkter framställda förslag, nämligen

punkten 1: Lånefonden för bostadsbyggande;

punkten 3: Tillägsslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet;

punkten 4: Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder; samt

punkten 6: Lån till anordnande av kollektiva tvätterier; vilket utskottet härmed får för riksdagen

anmäla.

Stockholm den 18 april 1952.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 77.